УДК 347.6
DOI 10.33244/2617-4154.1(18).2025.138-148

Л. О. Самілик,
канд. юрид. наук, доцент
e-mail: sa4345@ukr.net
ORCID ID 0000-0002-8912-9147;
В. В. Кондратюк,
здобувачка вищої освіти,
Державний податковий університет
e-mail: kondrv8@gmail.com
ORCID ID 0009-0008-8712-8838

ПАТРОНАТ НАД ДІТЬМИ ЯК ФОРМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ

У статті визначено, що патронат над дітьми є сучасною альтернативною формою сімейного виховання, яка стала для України важливим інструментом реалізації реформ щодо деінституціалізації та захисту прав дітей. Висвітлено роль патронатних вихователів у формуванні емоційного та соціального благополуччя дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах.

Проаналізовано переваги патронатного виховання, зокрема створення безпечного середовища для дітей, підтримку соціалізації та збереження сімейних стосунків. Також висвітлені ключові проблеми, пов'язані з упровадженням патронатної форми виховання, зокрема: недостатня кількість підготовлених патронатних вихователів; низьке фінансове забезпечення; незначна обізнаність населення; відсутність достатньої кількості правозастосовної практики та центрів для оцінювання та навчання патронатних вихователів.

Окремо звернено увагу на міжнародний досвід країн із високим рівнем патронатного (фостерного) виховання та значною нормативною практикою його регулювання, зокрема на прикладах Великобританії, Франції та Швеції. Окреслено перспективи інтеграції української системи патронатного виховання до європейських стандартів.

Запропоновано способи вдосконалення патронатної системи в Україні через популяризацію цієї форми виховання, поліпшення нормативної бази, підвищення кваліфікації вихователів та використання найкращих практик з міжнародного досвіду для збільшення кількості патронатних сімей та вирішення інших проблем патронату над дітьми. Наведено приклади відповідних законодавчих та громадських ініціатив.

Наголошено на важливості патронату в умовах війни та соціально-економічної кризи, коли потреба в альтернативних формах виховання стає критичною. У статті також вказано про важливість подальших наукових доробок та спільної роботи держави,

© Самілик Л. О., Кондратюк В. В., 2025

громадських організацій і суспільства загалом, для забезпечення якісного функціонування патронату над дітьми.

Ключові слова: *патронат над дітьми, сімейне виховання, патронатний вихователь, альтернативна форма виховання, захист дітей, міжнародний досвід, усиновлення, прийомна сім'я, деінституціалізація.*

Метою цієї статті є комплексний розгляд сутності патронату як ефективної моделі сімейного виховання, аналіз його переваг та недоліків; визначення впливу патронатних вихователів на формування благополуччя дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах, та на їх емоційний і соціальний розвиток; оцінка основних викликів та проблем, з якими стикаються патронатні вихователі та соціальні служби; аналіз останніх тенденцій розвитку патронатного виховання в Україні та світі, а також порівняння особливостей застосування такого виховання в міжнародній практиці для визначення напрямів його подальшого вдосконалення.

Постановка проблеми. Патронат над дітьми є важливою формою забезпечення сімейного виховання, яка набуває все більшого значення для сучасного українського суспільства. Проте, незважаючи на значну важливість та актуальність патронату як форми сімейного виховання в Україні, існує доволі багато перешкод, які ускладнюють його широке впровадження та ефективне функціонування, що є наслідком багатьох соціальних, економічних та психологічних чинників, які впливають на благополуччя і здоров'я дітей та їхні права на належний догляд і виховання в сімейних умовах.

Однією з ключових проблем є відсутність достатньої кількості кваліфікованих спеціалістів, готових працювати як патронатні вихователі та достатньо підготовлені для цього. Це пов'язано з високими вимогами до кандидатів, необхідністю проходження спеціального навчання та психологічних тестів. Робота патронатного вихователя також є емоційно складною і виснажливою, вона вимагає високого рівня відповідальності та належної підготовки. Вихователі повинні бути готові до роботи з дітьми, які пережили психологічну травму або мають особливі потреби.

В умовах війни в Україні питання захисту дітей постало більш гостро та набуло особливого значення. Багато сімей зазнали втрат, переміщень та розпаду, що створило додаткові труднощі для виховання дітей.

Сучасний підхід до організації патронату в Україні, особливо в контексті соціально-економічної кризи та воєнних дій, потребує значного вдосконалення. За допомогою вирішення цього питання може бути порівняння української практики реалізації цієї альтернативної форми сімейного виховання з відповідним міжнародним досвідом, зокрема досвідом тих держав, де патронат уже тривалий час є поширеною формою сімейного виховання. Необхідно розглянути можливості впровадження кращого досвіду з цього питання та визначити найбільш результативні методи покращення та популяризації патронату серед населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питання сімейного патронату над дітьми та його особливостей займалися такі численні українські науковці: Л. І. Фуштей,

В. П. Мироненко, В. І. Борисова, У. В. Кмецінська, А. Р. Заблоцький, Л. М. Зіолковська, Л. В. Лешанич, Ю. Ю. Черновалюк, Є. В. Падун, І. С. Тімуш, Ж. В. Петрочко, М. С. Сидорчук, Н. А. Аблятіпова, С. Б. Булеца, В. А. Ватрас, В. Ю. Євко, М. В. Логвінова, З. В. Ромовська, Л. А. Машкіна, У. В. Романюк, Л. М. Токарчук та інші.

Зауважимо, що в сучасних теоретичних дослідженнях стосовно проблематики патронату над дітьми науковцями переважно було детально розкрито особливості патронату як однієї з форм альтернативного сімейного виховання та проаналізовано правову природу договору патронату. Однак питання компетенції та належної підготовки патронатних вихователів, а також наближення національного інституту патронатного виховання до міжнародних стандартів усе ще потребують подальших досліджень.

Виклад основного матеріалу. Зростаюча кількість дітей, які опиняються у складних життєвих обставинах, свідчить про потребу в альтернативних формах виховання. Традиційні інституційні заклади не завжди можуть забезпечити належний рівень турботи та розвитку, що часто призводить до соціальної ізоляції дітей і труднощів у їхній подальшій інтеграції в суспільство. Наразі державна політика спрямована на підтримку альтернативних форм піклування, серед яких патронат є одним із найбільш гнучких та ефективних механізмів, що дає змогу дітям не відриватися від соціального середовища, а також сприяє їх швидшій адаптації та реабілітації.

Актуальність патронату над дітьми значно зростає в умовах сучасних викликів, зокрема соціальних криз, економічної нестабільності та воєнних дій. Це форма виховання, яка не лише забезпечує тимчасовий захист дитини, але й сприяє відновленню родинних зв'язків та реабілітації після травматичних подій. Завдяки патронату діти мають змогу зберегти відчуття сім'ї та отримати підтримку, необхідну для їх подальшого успішного розвитку й інтеграції в суспільство.

Патронат над дитиною – це тимчасовий догляд, виховання та реабілітація дитини в сім'ї патронатного вихователя на період подолання дитиною, її батьками або іншими законними представниками складних життєвих обставин [12]. Він є однією з форм забезпечення сімейного виховання, що активно впроваджується для захисту прав дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах чи тимчасово залишилися без опіки та коли їх негайно потрібно вилучити з умов небезпечних для життя. Метою встановлення патронату над дитиною є забезпечення права кожної дитини, у якої виникли важкі життєві обставини, виховуватися у благополучному сімейному середовищі на період, допоки її батьки чи законні опікуни усунуть проблемні життєві обставини [14, с. 586].

Як зауважують деякі науковці, сучасний етап становлення патронату над дітьми розпочато 1989 року і пов'язано з Конвенцією ООН про права дитини, яку ратифіковано Україною 1991 року. Конвенція проголошує, що дитині для повного емоційного комфортного розвитку найкраще зростати в сім'ї, в атмосфері щастя, любові та взаєморозуміння [11, с. 182]. Відповідно до цих принципів в Україні почалося впровадження альтернативних форм сімейного виховання, серед яких важливе місце посідає патронат.

Розвиток патронату в Україні має свою давню історію. Патронат то існував як альтернативна форма виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування,

то зникав на десятки років [4, с. 152]. Проте його широке застосування у незалежній Україні розпочалося лише в останні роки.

Регулювання патронату над дітьми здійснюється Сімейним кодексом України, зокрема главою 20 цього кодексу та Постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2021 року № 893 «Деякі питання захисту прав дитини та надання послуги патронату над дитиною». Нормативну базу також складають: Цивільний та Цивільний процесуальний кодекси України; Закон України «Про охорону дитинства»; Конвенція про права дитини, ратифікована 27 лютого 1991 року; Європейська конвенція про здійснення прав дітей, ратифікована 3 серпня 2006 року, та інші нормативно-правові акти. Ця нормативна база закладає основу для подальшого розвитку патронату та вдосконалення його законодавчого закріплення, що є необхідним для адаптації цієї форми піклування до сучасних умов і викликів.

Передумовою запровадження послуги з патронату в Україні стали ратифіковані міжнародні стандарти, в яких визначені пріоритети запровадження соціальних послуг для сімей з дітьми, принцип прийняття рішень у найкращих інтересах дитини, створення системи сімейного виховання дітей, які позбавлені батьківської уваги та турботи [1, с. 91]. Такі підходи відображають сучасні світові тенденції. Так, у документах ООН та ЮНІСЕФ простежується визнання наявності інституту альтернативних форм виховання сім'ї в системі державної опіки над дітьми як свідчення про успішний соціальний розвиток тієї чи іншої країни [10, с. 544]. Для України розвиток інституту патронату є важливим елементом інтеграції в міжнародну спільноту з точки зору забезпечення прав дитини та побудови ефективної системи соціального захисту.

Аналогом патронату, хоч і з дещо відмінними ознаками, у законодавстві деяких зарубіжних країн є фостерна сім'я [4, с. 153]. У багатьох країнах світу робота патронатними прийомними батьками є більш розповсюдженою і дуже почесною практикою. Загалом, соціальний патронат набув поширення в Європі та США з середини XIX століття. У XX столітті розвиток патронатного виховання в різних країнах світу відбувався досить швидкими темпами. Результатом цього було закриття багатьох дитячих будинків та інших інтернатних установ [3, с. 77].

Варто зазначити, що правове регулювання фостерних відносин характеризується досить високим рівнем у таких країнах, як Великобританія, Франція та Швеція. Зокрема, у Великобританії фостерна система базується на Національних стандартах фостерного виховання, які детально визначають потреби та права кожної дитини. Зі свого боку Швеція відзначається тим, що, починаючи з 90-х років XX ст., сім'я в ній була визнана найкращим інститутом для догляду та виховання дітей. Такий підхід та відповідні зміни в законодавстві призвели до повного закриття дитячих будинків. Зі свого боку у Франції функціонує Центр фостерної сім'ї, що забезпечує постійний контроль за ситуацією у прийомних сім'ях. Такий контроль здійснюють вихователі Центру: вони ходять на огляд по будинках, а в певні дні вихователь та вихованець навідуються до Центру. Зазвичай вихователі працюють у парі (подвійний контроль): з неповнолітнім спілкується один вихователь, а сім'ю відвідує інший [4, с. 154].

Водночас норми щодо патронату над дітьми зберегли у своїх Сімейних кодексах лише дві держави з колишніх республік СРСР – Латвія та Узбекистан [8, с. 49]. Це свідчить про те, що в пострадянських країнах, у більшості випадків, патронат як форма сімейного виховання залишається недостатньо розвиненим, а його правове регулювання є обмеженим.

Зазначимо, що хоча правові основи договору про патронат над дитиною були закладені в українському законодавстві вже тривалий час, порівняно з Великобританією, Францією та Швецією, в Україні дуже низький рівень законодавчого врегулювання відносин патронату, а саме практичне застосування цієї альтернативної форми виховання в нашій країні розпочалося відносно недавно та залишається недостатньо розвинутим. Лише останніми роками патронат почав поширюватися активніше, але й досі існує проблема в недостатній кількості правозастосовної та судової практики, що могла б стати основою для формування єдиного підходу до вирішення спірних питань у цій сфері. Водночас темпи впровадження патронату залишаються повільними, що обумовлено як недоліками організаційного характеру, так і нестачею підготовлених спеціалістів.

Загалом, патронат є тимчасовою формою догляду за дитиною, максимально наближеною до сімейного середовища та спрямованою на повернення дитини в біологічну сім'ю і може використовуватися як проміжний етап для пошуку інших придатних форм сімейного влаштування, таких як усиновлення або влаштування дитини в прийомну сім'ю. Його тимчасовість зумовлена тим, що, відповідно до ст. 252 Сімейного кодексу України, патронат може призначатися на термін до трьох місяців з можливістю його продовження, у разі такої необхідності, але не більше ніж на шість місяців. Серед особливих ознак, які відрізняють патронат над дитиною від інших форм влаштування дітей, позбавлених батьківського виховання, є його договірний характер [6, с. 51].

Тимчасове влаштування дитини, яка опинилася в складних життєвих обставинах, здійснюється безпосередньо в сім'ю патронатного вихователя. Патронатні вихователі відіграють ключову роль у системі патронатного виховання. Вони повинні бути не лише професіоналами, а й людьми з високими моральними якостями та готовністю до самовідданої роботи. Патронатні вихователі проходять спеціальне навчання, що робить цю форму виховання більш якісною порівняно з традиційними варіантами тимчасового догляду. Вони мають володіти професійними навичками роботи з дітьми, які перебувають у кризових ситуаціях, щоб забезпечити їм належний психологічний супровід. Робота патронатних вихователів оплачується за рахунок коштів місцевих бюджетів, вони також виплачують соціальну допомогу на утримання дитини.

Патронатним вихователем може бути: повнолітня особа, яка є громадянином України; має позитивний досвід виховання дітей; має житло; не має судимості; стан здоров'я дозволяє забезпечувати догляд та виховання дітей; має добровільного помічника; кандидат разом з помічником пройшли навчання за спеціальною програмою підготовки; є договір про надання послуг з патронату з відповідним органом опіки [2, с. 467]. Водночас важливим моментом є те, що патронатними вихователями не можуть стати ті самі особи, які не мають права бути усиновлювачами, відповідно до ст. 212 Сімейного кодексу України.

Незважаючи на високі вимоги до патронатних вихователів, варто зазначити, що на загальнодержавному рівні інститут патронату функціонує з 2016 р. та все ще перебуває в стадії формування, адже патронатні вихователі мають недостатній рівень обізнаності та підготовки [13, с. 274]. Це обумовлює їхню потребу в супроводі та підтримці з боку фахівців, що забезпечують соціальний супровід.

Також однією із основних складностей роботи патронатного вихователя є те, що він не може обирати дитину, яка потрапить до нього в сім'ю, та повинен бути готовим працювати із дитиною будь-якого віку і статі [10, с. 544]. Це вимагає від патронатних вихователів високого рівня професійної гнучкості, психологічної стійкості та здатності швидко адаптуватися до потреб дитини, яка потрапляє в нове середовище.

Водночас патронатні вихователі не лише займаються доглядом за дитиною, але й співпрацюють з біологічною сім'єю, допомагаючи їм подолати кризу. Патронат триває до моменту, доки біологічна сім'я не відновить свої функції або не буде прийнято рішення щодо іншої форми влаштування дитини.

Основними перевагами патронату для дитини є: 1) захист прав та інтересів дитини; 2) відновлення фізичного та психологічного стану дитини, що пережила значні травматичні події; 3) можливість жити в сім'ї та отримувати необхідну емоційну підтримку; 4) забезпечення соціалізації та розвитку в звичних для дитини умовах; 5) збереження родинних зв'язків та підготовка до повернення в біологічну сім'ю; 6) за потреби, підготовка до альтернативного місця розміщення дитини на основі її інтересів; 7) індивідуальний підхід до потреб дитини та врахування її думки під час прийняття рішень про її подальшу долю. Ці переваги особливо важливі в умовах, коли дитина через життєві обставини залишається без належної опіки, адже вони дають змогу зберегти її зв'язок з сімейним середовищем і мінімізувати негативний вплив небезпечних ситуацій.

Патронат надає дитині безпечне середовище в умовах, коли рідна сім'я тимчасово не може виконувати своїх обов'язків. Це дає змогу уникнути перебування дитини в закладах інституційного типу, що позитивно впливає на її психологічний стан. На відміну від інтернатних закладів, патронат дає змогу забезпечити індивідуальний підхід до виховання дитини, враховуючи її потреби, інтереси та особливості розвитку. Перебування в патронатній сім'ї замість інституційного закладу допомагає знизити ризик психологічної травми, пов'язаної з розлученням з рідними.

Вагомими перевагами патронату для суспільства є зменшення кількості дітей в інтернатах та інших закладах інституційного догляду, що сприяє реалізації реформи деінституціалізації, а також підтримка біологічних сімей у подоланні складних життєвих обставин. Це дає можливість для батьків отримати професійний соціальний супровід, щоб ефективного усунути проблеми та повернути дитину безпосередньо назад у сім'ю. Так, патронат є важливим інструментом як для захисту прав дітей, так і для розвитку системи соціального захисту загалом.

Незважаючи на те, що суспільство постійно намагається створити найприйнятніші умови для життя та розвитку дітей, значна їх кількість опиняється в ситуації, коли вони позбавлені батьківського піклування. Серед основних причин цього явища можна

виділити такі: залишення; систематичне невиконання батьками своїх батьківських обов'язків; відбування покарання (ув'язнення); фізичне та психологічне насильство над дітьми; смерть; збройні конфлікти тощо. Через війну в Україні збільшилася кількість дітей, батьки яких загинули або про їхню долю та місце перебування нічого невідомо, такі діти залишилися сиротами або були позбавлені батьківського піклування [1, с. 91]. Саме для того, щоб забезпечити цим дітям необхідну підтримку в атмосфері, максимально наближеній до сімейної, потрібно популяризувати патронат і постійно його вдосконалювати.

Однією із ключових проблем патронату над дітьми є недостатня кількість кваліфікованих спеціалістів, готових стати патронатними вихователями. Робота патронатного вихователя є емоційно складною та вимагає високого рівня відповідальності. Також кандидати зобов'язані пройти спеціальне навчання, і до них пред'являються доволі високі вимоги, що значно скорочує список бажаючих, але в останні роки спостерігаються позитивні тенденції з цього приводу. Це пов'язано насамперед з тим, що Україна відходить від пост-соціалістичного режиму і приймає європейські цінності та моральні принципи [14, с. 586].

Ще однією важливою проблемою є фінансування патронату. Патронатні вихователі повинні отримувати фінансову підтримку від держави, але на практиці це питання часто вирішувалося неефективно. З набуттям чинності постанови Кабінету Міністрів України від 30 травня 2024 року № 633 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо надання послуги патронату над дитиною» було внесено корисні зміни до чинного законодавства, одним із найбільш функціональних нововведень відзначимо збільшення розміру виплат для патронатних вихователів. Раніше вони отримували кошти в розмірі п'яти прожиткових мінімумів для працездатних осіб на місяць, тоді як сьогодні, починаючи з 1 липня 2024 року, розмір грошового забезпечення патронатного вихователя становить три мінімальні заробітні плати на місяць, а для фізичних осіб-підприємців – три з половиною мінімальних заробітних плат на місяць [9].

Крім фінансових проблем, труднощі із наданням послуги патронату пов'язані також зі звиканням дитини до патронатної родини; недостатньою готовністю патронатних вихователів використовувати доцільні й сучасні форми і методи роботи, зокрема, такі, щоб запобігти травмуванню дитини під час переміщення до сімейних форм виховання або повернення до біологічної сім'ї, надати психологічну допомогу дитині «зі складним характером», почуттям провини, девіантною поведінкою [7, с. 186].

Також на сучасному етапі розвитку патронату гостро помітна нестача необхідної кількості центрів для оцінювання та навчання патронатних вихователів і погана система соціальної підтримки, зумовлена незначною обізнаністю населення з цього питання, що зі свого боку значно уповільнюють розповсюдження цієї форми виховання. Проте для вирішення цих проблем та якнайшвидшого розвитку й розповсюдження патронату в лютому 2024 року в Україні розпочали проєкт «Родина для кожної дитини: розвиток сімейного патронату», метою якого є популяризація послуги з патронату, збільшення чисельності кандидатів у патронатні вихователі та патронатних сімей до 500 упродовж півтора року. Це допоможе якомога більшій кількості дітей отримати родинне виховання

та необхідну підтримку, доки їх батьки долають складні життєві обставини [5]. У сучасних умовах економічної кризи та воєнного стану це є особливо важливою ініціативою.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що запровадження та поширення патронату над дітьми є важливим кроком для забезпечення реформи деінституціалізації та створення більш ефективної системи захисту дітей в Україні. Така форма виховання демонструє значний потенціал у забезпеченні комфортного та безпечного середовища для дітей, яким необхідна допомога, але потребує подальших удосконалень як у нормативній, так і в практичній сфері її реалізації. Для успішного розвитку необхідні послідовні зусилля з боку держави, громадських організацій та суспільства загалом. Тільки за умов активної співпраці, підтримки та раціонального використання міжнародного досвіду можна забезпечити гідне дитинство для кожної дитини, що потребує допомоги. Однак для досягнення максимальної ефективності цієї системи необхідно вирішити багато проблем, з якими стикаються сім'ї патронатних вихователів.

Незважаючи на деякі спроби розвитку інституту патронату над дітьми в Україні, на даному етапі він усе ще потребує численних покращень та подальших наукових досліджень з цього питання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Грабовська Г., Хомусько Є. Патронат як одна з альтернативних форм сімейного виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. *Молодий вчений*. 2023. № 3 (115). С. 90–94. DOI : https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-3-115-17

2. Кметик Х. В. Патронат над дітьми як альтернативна форма влаштування дитини. *Свобода, безпека та незалежність: правовий вимір* : матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 24 лютого 2023 р. / Національний авіаційний університет. Київ, 2023. С. 465–468.

3. Козубовська І. В., Шелевер О. В. Зарубіжний досвід опіки дітей, позбавлених батьківського піклування. *Соціально-гуманітарний вісник*. Харків, 2020. № 32–33. С. 76–79. URL : https://newroute.org.ua/wp-content/uploads/2020/12/Випуск-32-33.pdf (дата звернення: 07.12.2024).

4. Лешанич Л. В. Досвід застосування фостерного виховання в деяких зарубіжних країнах. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2023. № 4. С. 152–155. DOI : https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.04.24

5. Досягнення проєкту «Родина для кожної дитини: розвиток сімейного патронату» / Національна соціальна сервісна служба України. URL : https://nssu.gov.ua/news/dosiahnennia-proiektu-rodyna-dlia-kozhnoi-dytyny-rozvytok-simeinoho-patronatu (дата звернення: 07.12.2024).

6. Паращук Л. Г., Сендецька І. В. Цивілістична природа договору про патронат над дитиною: застосування європейського досвіду в Україні. 2022. С. 50–53. URL : http://confuf.wunu.edu.ua/index.php/confuf/article/view/1243/1208 (дата звернення: 07.12.2024).

7. Петрочко Ж., Дем'янцева А. Змістово-технологічне забезпечення соціальної роботи з дитиною, влаштованою в сім'ю патронатного вихователя. *Social work and education*. 2020. Т. 7, № 2. С. 186–200. DOI : https://doi.org/10.25128/2520-6230.20.2.4

8. Плахотнюк А. В., Аргат Я. П. Історія розвитку патронату над дітьми в Україні. *Молодь – аграрні й науці і виробництву. Актуальні питання розвитку аграрного та земельного права: національний і міжнародний вимір* : матеріали Всеукр. науково-практ. конф. здобувачів вищ. освіти, м. Біла Церква, 19 трав. 2022 р. Біла Церква, 2022. С. 48–50. URL : https://science.btsau.edu.ua/sites/default/files/tezy/tezy_pravo_stud_19.05.22.pdf#page=48 (дата звернення: 07.12.2024).

9. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо надання послуги патронату над дитиною : постанова Каб. Міністрів України від 30.05.2024 № 633. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/633-2024-п#Text (дата звернення: 07.12.2024).

10. Семененко П., Гресь Н. Патронат як альтернативна форма влаштування дітей позбавлених батьківського піклування. Матеріали Всеукраїнської студентської наукової конференції, м. Суми, 16–20 листоп. 2020 р. Суми, 2020. С. 544.

11. Сердечна І. Л. Патронат над дітьми: деякі питання. *Гармонізація законодавства України з правом Європейського Союзу* : зб. тез доп. Всеукр. наук. конф., м. Хмельницький, 17 квіт. 2021 р. Хмельницький, 2021. С. 180–183.

12. Сімейний кодекс України : Кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III : станом на 15 листоп. 2024 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text (дата звернення: 07.12.2024).

13. Суліменко О. М. Патронат над дитиною як різновид тимчасового влаштування в умовах максимально наближених до сім'ї. *Наукові та освітні трансформації в сучасному світі* : зб. матеріалів Всеукр. міждисциплінар. науково-практ. конф., м. Чернігів, 15 лип. 2021 р. Чернігів, 2021. С. 273–275.

14. Філіпських М., Дубинський І. Патронат над дітьми як форма сімейного виховання. *Інновації в суднобудуванні та океанотехніці* : матеріали XII Міжнар. науково-техн. конф., м. Миколаїв, 30 верес. – 1 жовт. 2021 р. Миколаїв, 2021. С. 585–586.

REFERENCES

1. Grabovska, G., & Khomusko, E. (2023). Patronage as one of the alternative forms of family upbringing of orphans and children deprived of parental care. *Young scientist.* 3 (115), 90–94. DOI : https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-3-115-17

2. Kmetik, H. V. (2023). Foster care as an alternative form of child placement (pp. 465–467). URL : https://er.nau.edu.ua/items/d715163d-97b1-4099-9ef4-1921e23ad575

3. Kozubovska, I. V., & Shelever, O. V. (2020). Foreign experience of guardianship of children deprived of parental care. *Social and Humanitarian Herald.* (32–33), 76–79. URL : https://newroute.org.ua/wp-content/uploads/2020/12/Випуск-32-33.pdf

4. Leshanych, L. V. (2023). Experience in the application of foster care in some foreign countries. *Electronic scientific publication "Analytical and Comparative Jurisprudence".* (4), 152–155. DOI : https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.04.24

5. National Social Service – Achievements of the project "Family for Every Child: Development of family patronage" (July 24, 2024). Home / National Social Service of Ukraine. URL : https://nssu.gov.ua/news/dosiahnennia-proiektu-rodyna-dlia-kozhnoi-dytyny-rozvytok-simeinoho-patronatu

6. Parashchuk, L. G., & Sendetska, I. V. (2022). The civilized nature of the child patronage agreement: Application of European experience in Ukraine (pp. 50–53). URL : http://confuf.wunu.edu.ua/index.php/confuf/article/view/1243/1208

7. Petrochko, J., & Demyantseva, A. (2020). Content and technological support of social work with a child placed in a foster care family. *Social Work and Education.* 7 (2), 186–200. DOI : https://doi.org/10.25128/2520-6230.20.2.4

8. Plakhotnyuk, A. V., & Argat, Y. P. (2022). History of the development of child patronage in Ukraine. In Youth – agrarian and science and production. Topical issues of development of agrarian and land law : National and international dimension (pp. 48–50). BNAU. URL : https://science.btsau.edu.ua/sites/default/files/tezy/tezy_pravo_stud_19.05.22.pdf#page=48

9. On Amendments to Certain Resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine on the Provision of Child Foster Care Services, Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 633 (2024) (Ukraine). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/633-2024-п#Text

10. Semenenko, P., & Gres, N. (2020). Patronage as an alternative form of placement of children deprived of parental care. (p. 544). Sumy National Agrarian University.

11. Serdechna, IL (2021). Patronage of children: Some issues. In Harmonization of Ukrainian legislation with the law of the European Union (pp. 180–183). Khmelnytsky National University.

12. Family Code of Ukraine, Code of Ukraine No. 2947-III (2024) (Ukraine). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text

13. Sulimenko, O. M. (2021). Child patronage as a type of temporary placement in conditions as close to the family as possible. In Scientific and educational transformations in the modern world (pp. 273–275). Scientific and Educational Innovation Center for Social Transformations.

14. Philippskih, M., & Dubinsky, I. (2021). Patronage of children as a form of family education. In Innovations in shipbuilding and ocean engineering (pp. 585–586). Admiral Makarov National University of Shipbuilding.

L. O. Samilyk, V. V. Kondratiuk. CHILD PATRONAGE AS A FORM OF FAMILY UPBRINGING

The article defines the essence of foster care for children as a modern alternative form of family upbringing, which has become an important tool for Ukraine to implement reforms aimed at deinstitutionalization and protection of children's rights. The author highlights the role of foster caregivers in shaping the emotional and social well-being of children in difficult life circumstances.

The benefits of foster care, including creating a safe environment for children, supporting socialization and preserving family relationships, are analyzed. The key problems associated with the introduction of foster care were also highlighted, including: insufficient number of trained foster caregivers; low financial support; low public awareness; lack of sufficient law enforcement practice and centers for the assessment and training of foster caregivers.

Special attention is paid to the international experience of countries with a high level of foster care and significant regulatory practice of its regulation, in particular, on the examples of Great Britain, France and Sweden. The author outlines the prospects for integrating the Ukrainian foster care system into European standards.

The author suggests ways to improve the foster care system in Ukraine by popularizing this form of care, improving the regulatory framework, enhancing the qualifications of caregivers, and using best practices from international experience to increase the number of foster families and solve other problems of child foster care. Examples of relevant legislative and public initiatives are provided.

The author emphasizes the importance of foster care in times of war and socio-economic crisis, when the need for alternative forms of upbringing becomes critical. The article also points out the importance of further scientific developments and joint work of the state, public organizations and society in general to ensure the quality functioning of child patronage.

Key words: *child patronage, family upbringing, foster care, alternative form of upbringing, child protection, international experience, guardianship and custody authority, adoption, foster family, deinstitutionalization.*

Стаття надійшла до редколегії 4 лютого 2025 року

ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ІРПІНСЬКИЙ ЮРИДИЧНИЙ ЧАСОПИС

Науковий журнал

Випуск 1 (18)

Ірпінь ● ДПУ ● 2025

ISSN 2617-4154
УДК 34:33(477)(08)

Засновник: Університет державної фіскальної служби України
Заснований 2018 року
Продовжуване видання (виходить у міру накопичення матеріалу)
Мови видання: українська, англійська
Ідентифікатор друкованого медіа: R30-02576
Рекомендовано до друку та поширення через мережу «Інтернет» рішенням Вченої ради Державного податкового університету (протокол № 9 від 27.02.2025)

Редакційна колегія: д-р юрид. наук, професор *В. В. Топчій* (голов. ред.); канд. юрид. наук, доцент *О. М. Бодунова* (заст. голов. ред.); д-р юрид. наук, с.н.с. *Н. Б. Новицька* (заст. голов. ред.); канд. юрид. наук, доцент *Н. А. Лугіна* (відп. секретар); д-р юрид. наук, доцент, *Ю. І. Аністратенко*; д-р юрид. наук, професор *В. Т. Білоус*; д-р юрид. наук, професор *С. В. Бобровник*; д-р юрид. наук, професор *О. Г. Боднарчук*; д-р юрид. наук, професор *Л. М. Касьяненко*; д-р юрид. наук, професор *О. Є. Костюченко*; д-р юрид. наук, професор *Н. А. Литвин*; д-р юрид. наук, професор *Т. О. Мацелик*; д-р юрид. наук, професор *Н. В. Никитченко*; д-р юрид. наук, професор *А. М. Новицький*; канд. юрид. наук, доцент *Л. В. Омельчук*; д-р юрид. наук, професор *О. П. Рябченко*; д-р юрид. наук, доцент *Ю. Ю. Рябченко*; д-р юрид. наук, професор *П. В. Цимбал*; д-р юрид. наук, професор *І. В. Чеховська*; д-р юрид. наук, професор *А. Є. Шевченко*; д-р юрид. наук, професор *Асар Іса огли Садигов* (Азербайджан), *Janusz Orłowski*, doctor nauk prawnych UniwersytetWarmińsko-Mazurski w Olsztynie (Poland).

Ірпінський юридичний часопис : науковий журнал / редкол. : В. В. Топчій (голов. ред.) та ін. – Ірпінь : Державний податковий університет, 2025. – Випуск 1 (18). – 288 с. – (Серія : право).

У виданні вміщені наукові статті, присвячені актуальним проблемам юридичної науки та практики.

Науковий журнал започатковано з метою опублікування результатів наукових досліджень проблем правової науки, теоретико-прикладних проблем правового забезпечення фіскальної політики держави, удосконалення законодавства та правозастосування.

Для науковців, викладачів, аспірантів, студентів та всіх, хто цікавиться проблемами теорії права та правозастосування.

Науковий журнал індексується в Google Scholar,

Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського.

Розміщений на відкритій інформаційній платформі OJS Державного податкового університету.

DOI (digital object identifier) – цифровий індикатор об'єкта привласнюється науковим статтям видання.

Редакція журналу веде систематичну роботу із включення наукового видання до міжнародних електронних бібліотек, каталогів та наукометричних баз даних з метою входження в світовий науковий інформаційний простір, підвищення рейтингу журналу та індексів цитування його авторів. Наразі редколегія провадить роботу щодо входження збірника у Scopus та Web of Science.

Адреса редакційної колегії:
Україна, 08205, Ірпінь, Київська обл., вул. Університетська, 31,
e-mail: irpin-yur-chas@ukr.net

Використання опублікованих у збірнику матеріалів дозволяється за умови обов'язкового посилання на джерело інформації.

У разі посилання на матеріали збірника наукових праць «Ірпінський юридичний часопис» потрібно використовувати транслітеровану назву «Irpinskyi yurydychnyi chasopys», або «Irpin legal chronicIles».

© Державний податковий університет, 2025

STATE TAX UNIVERSITY

IRPIN LEGAL CHRONICLLES

The Scientific Journal

Issue 1 (18)

Irpin ● STU ● 2025

ISSN 2617-4154
UDC 34:33(477)(08)

Founder: University of the State Fiscal Service of Ukraine
The scientific journal «Irpin legal chronicles» was founded in 2018

Continued edition (released with the accumulation of material)
Languages of edition: Ukrainian, English

Print media identifier: R30-02576

Recommended for printing and Internet distribution by the decision of the Academic Council of the State Tax University (protocol № 9, 27.02.2025)

Editorial Board: Dr., Professor *V. V. Topchiy* (Editor-in-chief); Ph.D. in Law, Docent *O. M. Bodunova* (deputy Ed.); senior researcher *N. B. Novytska* (deputy Ed.); Ph.D. in Law, Docent, *N. A. Lugina* (co-ed.); Dr., Associate Professor, *Yu. I. Anistratenko*; Dr., Professor *V. T. Bilous*; Dr., Professor *S. V. Bobrovnik*; Dr., Professor *O. G. Bodnarchuk*; Dr., Professor *L. M. Kas'yanenko*; Dr., Professor *O. E. Kostyuchenko*; Dr., Professor *N. A. Lytvyn*; Dr., Professor *T. O. Matselyk*; Dr., Professor *N. V. Nikitchenko*; Dr., Professor *A. M. Novytsky*; Ph.D. in Law, Docent *L. V. Omelchuk*; Dr., Professor *O. P. Ryabchenko*; Dr., Associate Professor *Yu. Yu. Ryabchenko*; Dr., Professor *P. V. Tsymbal*; Dr., Professor *I. V. Chekhovska*; Dr., Professor *A. Eu. Shevchenko*; Dr., Professor *Asar Isa ogly Sadygov* (Azerbaijan), *Janusz Orłowski*, doctor nauk prawnych UniwersytetWarmińsko-Mazurski w Olsztynie (Poland).

Irpin legal chronicles : The Scientific Journal / Editorial Board : V. V. Topchiy (Editor-in-chief) and others. – Irpin : State Tax University, 2025. – Issue 1 (18). – 288 p. – (Series : Law).

The edition contains scientific articles devoted to the actual problems of legal science and practice.

The scientific journal was founded with the purpose of publishing the results of researches on problems of legal science, theoretical and applied problems of legal provision of the state fiscal policy, improvement of legislation and law enforcement.

The journal is intended for researchers, lecturers, postgraduates, students and anyone who is interested in law theory and law enforcement.

The Scientific Journal is indexed by Google Scholar,

V. I. Vernadsky National Library of Ukraine.

The scientific journal is located on the open information platform OJS of the State Tax University.

DOI digital object identifier is assigned to the scientific articles of the edition.

The editorial board carries out systematic work on integration of the scientific edition to the international electronic libraries, catalogs and scientometric databases with the purpose of entering the world scientific information space, increasing the rating of the journal and the citation indices of its authors. The editorial board is currently working on the inclusion of the scientific journal in Scopus and Web of Science.

Address of the editorial board:
31, Universitetskaya str., Irpin, Kyiv region, Ukraine, 08205
e-mail: irpin-yur-chas@ukr.net

The use of the materials published in the journal is allowed in case of obligatory referring to an information source.

Referring to the materials of the scientific journal «Irpin legal chronicles» one must use the transliterated title «Irpinskyi yurydychnyi chasopys» or «Irpin legal chronicles».

© State Tax University, 2025

ЗМІСТ

Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Анісімова М. Ф., Глух М. В.
Збільшення податкового тиску в умовах воєнного стану 11

Бак В. І., Медведєва М. С.
Захист екологічних прав громадян України в умовах війни 25

Бойко-Слобожан О. О., Цикалюк В. О., Слободяник В. В.
Особливості правового регулювання формування бюджету
на сектор безпеки та оборони в умовах воєнного стану 32

Мельник О. П., Коломієць Д. В.
Умови застосування адміністративного арешту майна
платника податків та його характеристика 43

Капітаненко Н. П.
Стандарти обмеження інформаційних прав:
міжнародний та національний вимір 52

Сирко Д. О.
Міжнародний обмін інформацією для цілей оподаткування:
світова практика й тенденції розвитку 67

Ситников О. Ф.
Обов'язковий досудовий порядок вирішення податкового спору:
перспективи запровадження в Україні 76

Цимбалюк А. В., Стріяшко Г. М.
Правозастосування фінансово-правової відповідальності
за податкові правопорушення на сучасному етапі 90

Шарандін О. О.
Особливості нормативно-правового забезпечення
фінансово-правового статусу політичних партій в Україні 98

Теорія та історія держави і права

Савченко Д. О.
Сфера юрисдикції західноєвропейського церковного суду в Середні віки 109

Шевченко А. Є.
Наукова школа «Інтелект» професора Івана Богатирьова на шляху трансформації
кримінально-виконавчої системи України в пенітенціарну систему 117

Цивільне право і цивільний процес; трудове право;
сімейне право; міжнародне приватне право

Дяченко В. С.
Особливості приватно-правового регулювання відносин
у сфері надання медичних послуг 124

Самілик Л. О., Кондратюк В. В.
Патронат над дітьми як форма забезпечення сімейного виховання 138
Чеховська І. В.
Аналіз тенденцій та детермінанти медичної бідності в Україні 149
Минюк О. Ю., Ковбасюк В. С.
Особливості процедури онлайн-медіації для вирішення господарських спорів 165
Новицька Н. Б., Новицький А. М.
Розвиток змісту господарського договору під впливом війни, євроінтеграції та діджиталізації 173

Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право
Дідківська Г. В., Elshad R. I.
Актуальні питання протидії кіберзлочинності в Україні 182
Зима Д. В.
Корупційні кримінальні правопорушення у сфері нерухомості 189
Любавіна В. П., Кабачна О. В.
Кримінологічна характеристика організованих злочинних формувань 196
Лопащук Д. І.
Категоріально-понятійні інтерпретації кримінально-правової охорони зовнішньоекономічної діяльності 203
Максіменцев М. Г.
Універсальне теоретичне розуміння корупції та її практична рефлексія в зарубіжних країнах 211
Северин І. О.
Соціально-правова обумовленість криміналізації діянь у сфері зовнішньоекономічної діяльності 226

Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність
Дудник О. М.
Способи підробки криміналістичних документів і як їх виявляти 235
Топчій В. В.
Визначення та нормативне закріплення якості доброчесності в діяльності експертного забезпечення правосуддя 249

Міжнародне право
Бинюк Н. М., Батюк Л. В.
Імплементація норм міжнародного права щодо регулювання електронної комерції в Україні 258

Денисюк С. Г., Кононенко В. П.
Проблема юридичної відповідальності за шкідливі наслідки використання систем штучного інтелекту 268
Фокін Я. Ф.
Імплементація європейських стандартів у правове поле України: секторальні реформи та виклики інтеграції в ЄС 280

CONTENTS

Administrative law and process; financial law; informational law

Anisimova M. F., Gluh M. V.
Increased tax pressure during martial law 11
Bak V. I., Medvedeva M. S.
Protection of environmental rights of ukrainian citizens in wartime conditions 25
Boyko-Slobozhan O. O., Tsykaliuk V. O., Slobodianyk V. V.
Features of the legal regulation of budget formation
for the security and defense sector under martial law 32
Melnyk O. P., Kolomiiets D. V.
Conditions of application of administrative seizure
of taxpayer's property and its characteristics 43
Kapitanenko N. P.
Standards for restrictions on information rights:
international and national dimension..... 52
Syrko D. O.
International exchange of information for tax purposes:
global practice and development trends 67
Sytnykov O. F.
Mandatory pre-trial procedure for the resolution of tax disputes:
prospects of implementation in Ukraine..... 76
Tsymbaliuk A. V., Striiashko G. M.
Enforcement of financial and legal liability
for tax violations at the present stage 90
Sharandin O. O.
Peculiarities of regulatory and legal support of the financial
and legal status of political parties in Ukraine..... 98

Theory and history of state and law; constitutional law

Savchenko D. O.
The jurisdiction of the ecclesiastical court in Western Europe in the Middle Ages..... 109
Shevchenko A. E.
Scientific school "Intellect" Professor Ivan Bogatyryov
on the path of transforming the criminal-executive system
of Ukraine into a penitentiary system..... 117

Civil law and civil procedure; family law; international private law

Diachenko V. S.
Features of private legal regulation of relations
in the sphere of provision of medical services..... 124

Samilyk L. O., Kondratiuk V. V.
Child patronage as a form of family upbringing 138
Chekhovska I. V.
Analysis of trends and determinants of medical poverty in Ukraine 149
Mynuk O. Yu., Kovbasiuk V. S.
Features of online mediation procedure for resolving commercial disputes 165
Novitska N. B., Novitsky A. M.
Development of the content of an economic agreement
under the influence of war, european integration and digitalization 173

Criminal law and criminology; Penal law
Didkivska H. V., Elshad R. I.
Topical issues of counteracting cybercrime in Ukraine 182
Zima D. V.
Corruption criminal offenses in the real estate sector 189
Liubavina V. P., Kabachna O. V.
Criminological characteristics of organized criminal groups 196
Lopashchuk D. I.
Categorical and conceptual interpretations of criminal
legal protection of foreign economic activity 203
Maksimentsev M. G.
Universal theoretical understanding of corruption
and its practical reflection in foreign countries 211
Severyn I. O.
Social and legal conditionality of criminalization
of certain acts committed in the field of foreign economic activity 226

Criminal procedure and criminalistics; forensic examination; operational-search activity
Dudnyk O. M.
Methods of forging forensic documents and their detection 235
Topchiy V. V.
Definition and normative consolidation of the quality of integrity
in the activities of expert justice provision 249

International law
Binyuk N. M., Batiuk L. V.
Implementation of international law norms on the regulation of electronic commerce 258

Denysiuk S. G., Kononenko V. P.
The problem of legal responsibility for the harmful consequences
of using artificial intelligence systems 268
Fokin Y. F.
Implementation of european standards
in the legal field of Ukraine: legislative adaptation,
sectoral reforms and challenges of EU integration..... 280